

Park Zandvoorde 't Kasteeltje Oostende

Voorbeeldproject Harmonisch Park- en Groenbeheer

Colofon

Augustus 2005

Deze brochure is een uitgave van:

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

AMINAL

Afdeling Bos & Groen

Koning Albert II-laan 20 bus 8

1000 Brussel

Redactie

Afdeling Bos & Groen

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap

Foto's

Stad Oostende

Lay out

www.lemento.com

Depotnummer

D/2005/3241/179

INLEIDING

In 1998 ontwikkelde de afdeling Bos & Groen de beheervisie Harmonisch Park- en Groenbeheer. Deze visie gaat uit van een evenwichtige benadering van zowel mensgerichte, natuurgerichte en milieugerichte beheermaatregelen. Dit resulteert in een duurzame maar ook dynamische en diverse aanpak van het beheer van parken en groene ruimten. Deze visie vormt de basis van het beheer van alle parken in eigendom van het Vlaamse Gewest en in beheer van de afdeling Bos & Groen. Maar er is meer. De visie wil ook inspirerend werken en zo een leidraad vormen voor het park- en groenbeheer van lokale besturen.

In 2005 wordt een reeks van 5 brochures uitgegeven die dit verhaal in de praktijk wil illustreren. In elke brochure worden een of meer projecten die toonbeeld zijn voor de visie Harmonisch Park- en Groenbeheer besproken. Elk van deze projecten werd door de afdeling Bos & Groen begeleid en gesubsidieerd via de projectoproep 'Voorbeeldstellende en vernieuwende projecten ten behoeve van meer en/of beter groen in de verstedelijkte omgeving in het kader van Harmonisch Park- en Groenbeheer.'

HARMONISCH PARK- EN GROENBEHEER IN THEORIE

De beheervisie gaat uit van zes belangrijke pijlers nl. duurzaamheid, dynamiek, diversiteit, mensgerichtheid, natuurgerichtheid en milieugerichtheid. Hoewel alle pijlers in beginsel evenwaardig zijn, is het zoeken naar duurzaamheid steeds prominent aanwezig.

Duurzaamheid

Onder het begrip duurzaamheid wordt in eerste instantie verstaan dat bij het beheer en de ontwikkeling van een gebied ervoor gezorgd zal worden dat de toekomst van de parken wordt gegarandeerd. Parken moeten parken blijven, ook in hun toekomstige ontwikkeling moeten ze hun veelheid aan functies kunnen blijven behouden.

Parken staan niet op zich maar maken een onderdeel uit van een netwerk. Hoe beter de integratie van het park in het groen netwerk gebeurt, hoe meer de duurzaamheid gegarandeerd wordt. Het zorgt voor een betere spreiding van de recreatiemogelijkheden en het creëert kansen voor biodiversiteit.

Duurzaamheid gaat uit van respect voor de uitgangssituatie en van het behoud van de eigenschappen van de standplaats.

Daarnaast is een permanente communicatie met de bewoners uit de buurt en participatie van parkbezoekers of omwonenden belangrijk. Parken zijn er door en voor mensen. De wensen, noden en behoeften van de maatschappij op vlak van groen moeten een vertaling vinden in parken.

Duurzaamheid betekent ook zorgen voor continuïteit in het gevoerde beheer, dit vertaalt zich in de opmaak van een beheerplan dat het beheer voor de komende 20 jaar vastlegt.

● **Dynamiek**

Beheer van groen en parken is niet statisch. Het moet kunnen inspelen op een zich steeds wijzigend behoeftenpatroon. Zeker in kleinere parken die een grote sociaal-recreatieve functie vervullen, is dit heel belangrijk. Zo zal de inrichting van een buurtpark, sterk bepaald worden door de demografische ontwikkeling van deze buurt.

● **Diversiteit**

Diversiteit slaat zowel op diversiteit in functies, structuren als in soorten.

Diversiteit in functies. Parken zijn per definitie multifunctioneel. Ze hebben een esthetische, educatieve, economische, cultuurhistorische, landschappelijke en stedenbouwkundige, wetenschappelijke en ook een psychologische functie. Er wordt gestreefd naar een verweving van deze functies.

Diversiteit in structuren. Een park bestaat uit een aaneenschakeling van verschillende elementen die samen een eenheid vormen. Om de structuurdiversiteit van een park te bepalen worden terreineenheden gedefinieerd.

Elke terreineenheid verschilt op vlak van structuur, vegetatie, functie, ... van de andere onderdelen. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen vlakvormige, lijnvormige en puntvormige terreineenheden.

Diversiteit in soorten. Parken zijn vaak gekenmerkt door een hoge soortenrijkdom, zowel cultureel als natuurlijk. Er wordt een grote diversiteit in planten- en diersoorten nagestreefd.

● **Mensgerichtheid**

Parken staan open voor de bezoeker. Hiertoe wordt de nodige infrastructuur voorzien en een parkreglement opgesteld. De toegankelijkheid wordt bevorderd door een functioneel padennetwerk. Bij het parkbeheer spelen cultuurhistorische en landschappelijke maar ook esthetische aspecten een belangrijke rol. Parken spelen een belangrijke rol in het opbouwen van een sociaal weefsel en een maatschappelijk

bewustzijn. Dit kan gestimuleerd worden door een participatieproject op te zetten om geïnteresseerden te betrekken bij de inrichting of het beheer van het park in hun buurt.

- **Natuurgerichtheid**

Het parkbeheer gaat uit van de natuurlijke situatie, zowel biotisch als abiotisch. De mensgerichte functies worden ingevuld rekening houdend met de potenties voor natuur. Aandacht voor biodiversiteit is van belang.

- **Milieugerichtheid**

Het beheer is zo milieuvriendelijk mogelijk. Vooral het nastreven van een gesloten mineralenkringloop en het vermijden van het gebruik van bestrijdingsmiddelen zijn hierin belangrijk. Daarnaast wordt aandacht besteed aan integraal waterbeheer, beperking van het energieverbruik, beperking van lichthinder en –vervuiling en geluidshinder.

De uitgebreide visietekst kan u nalezen in de brochure 'Harmonisch Park- en Groenbeheer'. Deze brochure is op te vragen bij de afdeling Bos & Groen of te downloaden op de website: www.bosengroen.be.

HARMONISCH PARK- EN GROENBEHEER IN DE PRAKTIJK WIJKPARK ZANDVOORDE 'T KASTEELTJE - OOSTENDE

Situering

Het project Wijkpark is gelegen aan de noordzijde van Zandvoorde tussen de dorpskern en het natuurgebied 'de Zwaanhoek'. Zandvoorde is een dorp dat door het historisch krekengebied ruimtelijk afgescheiden ligt van het verstedelijkte deel van Oostende. Het projectgebied paalt aan de westzijde aan het op- en afrittencomplex Zandvoorde/Oudenburg van de E40 Oostende-Brussel. Aan de oostzijde is het begrensd door de stedelijke begraafplaats van Zandvoorde en in het zuiden sluit het gebied aan bij de dorpskern van Zandvoorde. Het Wijkpark is te beschouwen als een overgangsgebied waar het open polderlandschap van de 'Zwaanhoek' en diverse functies elkaar vinden. De oppervlakte van het Wijkpark bedraagt vier hectare en is volledig in eigendom van de stad Oostende. Het gebied is ontstaan rond het kasteelgebouw aan de Kasteelstraat. Het kasteel wordt gebruikt als wijkcentrum waar tal van verenigingen van de wijk Zandvoorde hun onderkomen hebben. In 2000 werd het centrum verder uitgebreid met een nieuwe polyvalente zaal voor een betere huisvesting van jeugdverenigingen, senioren groepen en naschoolse kinderopvang. In 2002 werd 173.525 euro geïnvesteerd in de onmiddellijke omgeving zoals de aanleg van toegangs- en verbindingswegen, een parking, fietsstallingen, een terras, een petanqueveld, een speeltuintje en een polyvalent grasveldje. Een blijvend storend element in het park is de loods in de Boterbloemstraat waar de tafeltennisclub is gevestigd. In het nieuwe ontwerp wordt dit aangepakt door de aanleg van een 'groen' talud. Het huidige terrein bevat ook een feestweide die occasioneel maar traditioneel gebruikt wordt voor wijkfeesten.

HET ONTWERP

Het park wordt aanzien als bindmiddel tussen het stedelijk weefsel en het natuurgebied. Het omvat 2 deelgebieden die gebaseerd zijn op de aanwezige functies en de potentiële natuurwaarden:

- 1) het functiekerngebied met parkachtig karakter en intensieve ontsluiting waar de meeste functies zijn geconcentreerd en het dichtst aansluit bij de dorpskern van Zandvoorde met nieuwe elementen zoals het Groen Forum.
- 2) de groene schil met geringe ontsluiting die de meeste natuurwaarden bezit en beschouwd wordt als het overgangsgebied naar het landschap met de elementen zoals laantjes, de uitveningen en het oude kanaal en kreekjes.

DE PRINCIPES EN HET ONTWERP

Duurzaamheid

Het project is stedenbouwkundig sterk verweven en vormt zo een samenhangend geheel. Het groen speelt een bindende en ondersteunende rol. Het Wijkpark is opgenomen in het Groenstructuurplan Zandvoorde van 1997. Dit plan is de basis voor de ontwikkeling van het projectgebied. Het toekomstige beheer zal vastgelegd worden in een beheerplan met een duurtijd van 20 jaar.

Groenstructuurplan
Zandvoorde

Structuurschets

Het projectgebied paalt aan het natuurgebied 'de Zwaanhoek' waar (in een gedeelte ervan) het natuurinrichtingsproject 'Oostende krekengebied' loopt. Het ontwerp houdt rekening met de doelstellingen van dit project. In het BPA Zandvoorde-Dorp

deel 1 kreeg het gebied in hoofdzaak de bestemming voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut toegewezen. In het gewestplan was de zijde woonkern Zandvoorde bestemd als woongebied en het centrale deel als dagrecreatie. Deze bestemmingen werden via het BPA omgezet in natuurgebied met wetenschappelijke waarde.

Het projectgebied paalt tevens aan twee fietsroutenetwerken namelijk Zandvoordestraat -Kasteelstraat en Zwanelaan-Grintweg-Karperstraat. Deze fietsroutes zijn opgenomen in het fietsbeleidsplan dat onderdeel uitmaakt van het mobiliteitsplan. Daarnaast bevat het gebied diverse voetgangersverbindingen. Op deze manier komen zowel fietsers als wandelaars van buiten Zandvoorde met het Wijkpark in contact. De voorzieningen voor kinderen en jongeren die gepland zijn in het park, maken deel uit van het jeugdbeleidsplan.

• **Diversiteit**

Diversiteit in functies

Het Wijkpark zal meerdere functies vervullen met een uitgesproken aandacht voor de sociaalrecreatieve, de ecologische en de educatieve functie. Dat het park dienst doet als forum voor allerlei activiteiten zoals wijkfeesten, happenings en ontmoetingen is een duidelijk voorbeeld van de sociaalrecreatieve functie. Als groene ruimte vult het park de behoefte aan groen in voor de buurt.

- 1) De ecologische functie wordt vooral in de groene schil ingevuld. In dit gebied is er ruimte voor spontane ontwikkeling en landschapsherstel.
- 2) Het kernfunctiegebied fungeert als parklandschap.

Diversiteit in structuren en soorten

De twee verschillende zones in het park hebben elk hun eigen invulling die duidelijk het beeld bepalen voor de toekomst:

- de groene schil. Dit is een landschappelijk-ecologische zone waarbij het oorspronkelijke landschap (krekenslandschap) als uitgangspunt diende bij het ontwerpen en de inrichting ervan. Elementen als laantjes, grachten,... worden behouden of hersteld.
- het kernfunctiegebied. Dit wordt ingericht als parklandschap. De inrichting en aanplantingen zijn cultureel.

Dynamiek

- De grote verscheidenheid aan groene ruimten laat toe dat er op termijn een zekere dynamiek mogelijk blijft inzake ontwikkeling, inrichting en gebruik van het gebied.

● **Mensgerichte maatregelen**

Aandacht voor recreatie en toegankelijkheid

Het project biedt voor diverse leeftijdsgroepen tal van recreatiemogelijkheden zoals verschillende speelvoorzieningen voor kinderen tussen 0 en 12 jaar, tafeltennis, diverse polyvalente buitenruimte, ontmoetingsruimte,... Het hoofdpadennetwerk is toegankelijk voor rolstoelgebruikers.

Aandacht voor historiek

In de loop van de geschiedenis heeft de mens dit moeilijk toegankelijk en waterrijke landschap kunnen benutten door de aanleg van dijken, ontwatering, verbindingskanalen en door uitvening. In dit project wordt duidelijk gekozen voor het behoud en herstel van de relictten. Het oorspronkelijke reliëf blijft behouden en de laantjes, de grachten en het oude kanaal worden in het project geïntegreerd.

Aandacht voor educatie

De natuureducatieve functie wordt verder ontwikkeld bij de uitbouw van het natuur-educatief centrum 'de Zwaanhoek'.

● **Natuurgerichte maatregelen**

Spontane natuur- en landschapontwikkeling is vooral mogelijk aan de zijde van het natuurgebied 'De Zwaanhoek'. Door in te spelen op de visie van het natuurinrichtingsproject 'Oostends Krekengebied' wordt de ontwikkeling van beide gebieden op elkaar afgestemd. Het herstel van de oorspronkelijke bedding en van afwateringen, grachten en waterlopen door het verwijderen van inbuizingen en door uitgravingen, verhogen de natuurlijke waterinfiltratie in het gebied. Een herprofilering van de oevers naar een natuurlijker profiel zorgt ervoor dat het watersysteem beter ecologisch functioneert. Het herstel van streekkenmerkende landschapsstructuren zoals bomenrijen en hagen kunnen de biodiversiteit verhogen.

● **Milieugerichte maatregelen**

Integraal waterbeheer is een kernpunt in dit project. Naast tal van herstelwerken (zie boven) zoals het inbrengen van laantjes, het gebruik van het oorspronkelijk grachtensysteem die de infiltratiecapaciteit verhogen wordt ook aandacht geschonken aan de materialenkeuze. De bestaande verhardingen worden vervangen door waterdoorlatende en milieu-eigen materialen zoals schelpenklei die kalisch is net zoals het poldermilieu. Een onderzoek is lopende hoe het hemelwater van het centrum en het loodsgebouw naar de Oude Vaart afgeleid kan worden. Alle niet vervuilde uitgegraven grond wordt op de site zelf verwerkt in 'het Talud' en in 'de Terp' om tot een evenwichtige grondbalans te komen. Groenafval wordt ter plaatse op het domein verwerkt.

DE PROJECTOPROEP

De afdeling Bos & Groen reserveert sinds 2001 jaarlijks 750 000 euro voor 'voorbeeldstellende en vernieuwende' projecten in het kader van het Harmonisch Park -en Groenbeheer. Projecten die ontwikkeld worden volgens de principes van het Harmonisch Park- en Groenbeheer en die vernieuwend en voorbeeldstellend zijn kunnen een projectsubsidie tot maximum 150 000 euro ontvangen. Het project wijkpark Zandvoorde werd in 2004 door de jury geselecteerd en ontvangt 150 000 euro subsidie voor de realisatie.

Meer info over de oproep is te vinden op de website www.bosengroen.be

• Vernieuwend en voorbeeldstellend

Dit project kadert in een uitgewerkte groenstructuurvisie van de stad. De integratie tussen de stedenbouwkundige context en dit project is goed uitgewerkt. Het wijkpark Zandvoorde vertoont duidelijke raakvlakken en samenhang met andere beleidsdomeinen zoals natuur en milieu, jeugd, mobiliteit en cultuur en is ook in die zin uitgewerkt. De bestaande toestand ter plaatse zoals reliëf, bodem en hydrografie vormen de basis van het ontwerp. Dit legt een duidelijke link met de principes van het Harmonisch Park- en Groenbeheer waarbij de bestaande toestand het uitgangspunt is. De uitgangsbasis voor het beheer ligt vast en zal in een beheerplan uitgewerkt worden. Het project werd bekeken in het kader van het integraal waterbeheer waarbij natuurlijke infiltratie van het water in het gebied een belangrijk uitgangspunt is. Er werd zoveel mogelijk rekening gehouden met de historische toestand en het bestaande reliëf.

Meer info over de visie, de subsidieregeling en werking van afdeling Bos & Groen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap is te vinden op www.bosengroen.be.

Voor vragen of info kan u ons ook steeds contacteren:

Afdeling Bos & Groen
Koning Albert II-laan 20, bus 8
1000 Brussel
Tel 02 553 81 14
Fax. 02 553 81 05
bos.groen@lin.vlaanderen.be

REEDS VERSCHENEN PUBLICATIES

Harmonisch Park- en Groenbeheer. Brochure. Gratis.

In deze brochure vindt u een uitgebreide beschrijving van de visie.

Vademecum Beheerplanning. Harmonisch Park- en Groenbeheer. 300p. 50 euro.

Dit vademecum is de handleiding voor het opstellen van een beheerplan Harmonisch Park- en Groenbeheer. Het beschrijft het traject om van de uitgangssituatie naar doelstellingen en concrete beheerlijnen te komen.

Technisch Vademecum Water. 212p. 50 euro

Dit technisch vademecum is een vervolg op het vademecum beheerplanning. Alle technische aspecten over het beheer van waterelementen in parken en openbaar groen worden besproken. Met dit vademecum bent u in staat om de reeds vooraf gemaakte keuzes n.a.v. het opstellen van een beheerplan, te vertalen in concrete daden.

BINNENKORT TE VERWACHTEN

Technisch Vademecum Graslanden.

In dit vademecum vindt u als beheerder praktische info over het beheer van graslanden in parken of openbaar groen. Het helpt u als beheerder om vanuit de gekozen doelstellingen concreter beheerlijnen te formuleren voor de terreineenheden als gazon, speel-, picknick- of ligweide, sportveld, hooiland, hooiweide, weiland of ruigte.